

Конференција: ”Дан борбе против беле куге-оперативни план изласка из демографске кризе”,
Пожаревац, Велико градиште

Помаже Бог браћо и сестре!

Велико ми је задовољство поздравити вас из Бањалуке, Републике Српске, поготово што смо се сабрали поводом теме која је од изузетног значаја за опстанак српског народа!

Моје име је Драган Крошњар, суоснивач сам и члан УО Фондације “За живот” у Бањалуци. Отац троје дјеце. Фондацију смо основали прије 4 године управо са намјером да дамо свој допринос у рјешавању проблема које у најкраћем можемо назвати “Бела куга”.

Укратко бих изнио неколико показатеља из Босне и Херцеговине и Републике Српске на основу којим можете сагледати нашу ситуацију, да не кажем **потпуни демографски суноврат**.

БиХ

Документ под називом “Анализа стања становништва БиХ и пројекција за раздобље од 2020 до 2070. године” израдио је Популацијски фонд Уједињених нација (УНФПА), а демографски стручњаци са Карловог свеучилишта у Прагу израдили су различите пројекције о томе што БиХ чека за наредних 50 година ако драстично не промјени популациону и развојну политику. У протекле 3 деценије БиХ је осјетила значајно смањење становништва због рата, миграција..по попису из 1991. године у БиХ је било 4 200 000, а на попису из 2013. године 3 500 000 становника. Сматра се да је и та бројка нереална јер многи су били на попису као власници кућа и станова, а у стварности већ живе у иностранству. Процјене су да смо ближи броју од 3 000 000 становника који живе у БиХ.

Ingrid Macdonald, представница УН-а у БиХ, рекла је да је јасно да Босна и Херцеговина убрзано остаје без људских ресурса без којих нема опоравка од садашње кризе нити дугорочне развојне перспективе, све се мање дјеце рађа, а све више одлази у иностранство. То је узнемирујући тренд и конкретне мјере да би се то зауставило, потребне су одмах!

Босни и Херцеговини пријети демографски слом ако се садашњи трендови иселавања и убрзано старење популације наставе, **а по реалистичним процјенама 2070. године могло би у БиХ живјети само 1,5 милиона људи** према овој представљеној анализи УН ове агенције.

За Републику Српску такођер вриједи ова суморна слика..

Републички завод за статистику Републике Српске израдио је процјену броја становника од 2013. до 2020, према подацима Завода, сваке године се у просјеку број становника смањи за 5 000, а најдрастичнија разлика забиљежена је прошле године када је Република Српска имала 6 221 становника мање него 2019. године.

Према статистичким подацима, Републици Српској тренутно недостаје око **7 200 или око 43% дјеце за замјену генерација на годишњем нивоу**. Највећи удио у броју потребне дјеце имају прворођена и трећорођена дјеца.

По незваничним подацима, а према процјенама стручњака из ове области на основу анализе базе тј. корисника Фонда здравственог осигурања и др релевантних база, у Републици Срској се ујутро пробуди око 800 000 становника.

Главна служба за ревизију јавног сектора Републике Српске провела је ревизију учинка “Пронаталитетне мјере у Републици Српској”.

Њихови налази, засновани на релевантним, поузданим и довољним ревизијским доказима, показују:

*Рађање дјеце у Републици Српској не омогућава просто обнављање становништва. Стопа укупног фертилитета у Републици Српској је, у периоду од 2003. до 2020. године, уз мање варијације, била на нивоу око **1,3 рођене дјеце по жени** у њеном фертилном периоду живота, што је испод стопе од 2,1 дјетета по жени која обезбјеђује просту репродукцију становништва;

*Од 2002. године природни прираштај у Републици Српској је негативан, односно сваке године више људи умре него што се роди дјеце. У посматраном периоду 2016-2020. година, у Републици Српској је скоро 30 000 више умрлих лица у односу на број живорођених;

***Влада Републике Српске је у својим програмско-планским актима поставила „демографску обнову Републике Српске“ као један од најважнијих дугорочних националних и политичких циљева и приоритета;**

*У Републици Српској је тренутно у примјени **30 мјера које имају директан или индиректан пронаталитетни карактер из различитих области. Мјере нису систематизоване ни у једном званичном акту Републике Српске, нити су јасно дефинисани сврха и циљеви који се желе њима постићи, као ни индикатори за праћење њихове успјешности;**

*За реализацију мјера које имају пронаталитетни карактер у периоду 2016-2020. године је издвојено око 940 милиона КМ, од чега је око 80% финансирано из средстава прикупљених у систему обавезних доприноса;

*Остваривање појединих права дефинисаних у мјерама које имају пронаталитетни карактер су пратили бројни проблеми у примјени, најчешће институционалне и финансијске природе;

Влада Републике Српске, односно Министарство породице, омладине и спорта, у координацији са другим министарствима у Влади Републике Српске, уз савјетодавну и стручну подршку Савјета за демографску политику Републике Српске, у функцији постизања циљева одрживог демографског развоја, потребно је да:

- 1) Изради и предложи стратешко-програмски акт са јасним циљевима и одређењима у функцији демографског развоја Републике Српске, те систематизацију и поједностављење правног оквира који се односи на мјере које имају пронаталитетни карактер;
- 2) Унапређује функционалност, ефективност и ефикасност институција које креирају, проводе, прате и извјештавају о успјешности пронаталитетних мјера;
- 3) Анализирају примјену и евалуирају ефекте пронаталитетних мјера и на основу резултата анализе и евалуације, у оквиру постојећег институционалног и финансијског капацитета, систематизују, (ре)дефинишу и унапређују мјере у функцији одрживог демографског развоја Републике Српске;
- 4) Успостави и примјењује оквир за извјештавање о демографском стању, како би се обезбиједило праћење успјешности пронаталитетних мјера и утицај на демографски развој Републике Српске.

Академска заједница и стручна удружења-истраживања

У току 2019. године, током провођења два пројекта, академска заједница и научностручна удружења Републике Српске су проводила испитивања „**фертилног капацитета и ставова о планирању породице породиља и „ставова о усклађивању рада и родитељства запослених жена млађих од 50 година“**. Ова испитивања су понудила неке веома важне одговоре, а који се тичу дефинисања одговора на испољене проблеме у демографском развоју РС. **Стручњаци из области демографије указују да је разлика између оствареног броја и броја жељене дјече, простор за дјеловање надлежних институција на подстицање рађање кроз подршку родитељима да остваре жељени број дјече.**

Према поменутих испитивањима, просјечан број остварене дјече испитаница је био између једног и двоје дјече, а жељени између двоје и троје. Према одговорима испитаница, **Република би могла својим мјерама и активностима да постигне рађање једног додатног дјетета по испитаници.** Испитанице су потврдиле да би увођењем наведених мјера у упитнику, а које се односе на: запошљавање родитеља са више дјече, флексибилно радно вријеме, стамбено питање вишечланих породица, национална пензија за мајке са троје и више дјече, ниже стопе пореза на одјећу, обућу, храну, повољни кредити, бесплатни уџбеници за дјецу, пореске олакшице за породице преко двоје дјече, итд, имало значајног утицаја на њихову одлуку да роде још једно дијете, **а првенствено би на ту одлуку утицало одобрење универзалног дјечијег додатка!** Чак **четвртина породиља се изјаснила да би сигурно родила још једно дијете** уколико би се увеле горе наведене мјере.

Фондација за живот-наш прилог конференцији

На крају бих изнио одређења размишљања и приједлоге испред Фондације за живот из Бањалуке у циљу нашег доприноса дискусији али и конкретним приједлозима, закључцима и мјерама које намјеравате упутити Влади Србије.

У циљу свеобухватнијег приступа анализи и рјешавању проблема, осврнуо би се и на један други велики проблем који имате у Србији, а који се односи на нестајање села

Одређена истраживања нам показују да трећина становништва Србије живи у 17 насеља која имају више од 50 000 људи. Од 4 600 села, свако четврто се гаси, нестаје. Људи у градовима немају посао, има више од милион незапослених, а у селима нема ко да ради. Од десет радника који су без посла у градовима, више од половине могло би да се запосли на сеоским имањима. Последњи попис говори да у 702 насеља у Србији живи мање од 100 људи. Петина села има од 200 до 400 житеља, а само 13 села има преко 8 000 становника.

Данас, у селима има 50 000 напуштених кућа, а још 145 000 повремено је ненастањено. За 15 година, ако се овако настави, по селима ће остати само гробља.

Из свега наведеног произилази да нам је потребна потпуна реформа друштва!

За конкретну тему којом се бавимо то би значило да се мјере и активности у оквиру стратегије, политике и акционог плана демографске обнове Србије морају између осталог повезати и са стратегијом руралног развоја Србије, тј. свим оним плановима и програмима који су у функцији очувања и обнове села.

Анализирајући живот на селу и живот у граду, свима је јасно да је живот на селу природнији и здравији, и када имају материјалне услове супружници се у граду теже одлучују за више дјече због свих проблема и захтјева које подразумева урбани начин живота, стога је сигурно једна од мјера

повратак породица из града у село, као и мотивација и оснаживање постојећих породица да остану на селу.

Наше промишљање и конкретан приједлог у том правцу према вама би био да предложите Влади Србије тј. надлежним институцијама да се у неразвијеним подручјима Србије, крајевима и селима која нестају..., дефинишу неке врсте “**ПОРОДИЧНИХ ЗОНА**”, по узору на слободне царинске, предузетничке и друге зоне које већ постоје..., гдје би држава **стимулисала улагање инвеститора у та подручја**, нпр. порези и доприноси 0, порез на добит 0 итд. Пожељно би било активирати све **заробљене ресурсе** у тим крајевима, нпр запуштене хале, складишта, земљишта, домове културе, школе..., и ставити их у функцију инвестиција и развоја..

У нарави то може изгледати да се на неколико села која имају природне и људске ресурсе и/или компаративне предности, **изгради фабрика/предузеће** које би омогућило кроз запошљавање **ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛНИ МИНИМУМ** за породице у смислу опстанка и развоја на датој територији, као и оним породицама које би се вратиле и/или дошле из градова па чак и из иностранства. Свједоци смо градње фабрика у најплоднијој равници Европе-Војводини, у проглашеним индустријским зонама великих градова, гдје се **бесповратно уништава изузетно квалитетна земља** као основни ресурс за опстанак једног народа. Ако се тако настави можемо јасно предвидјети који ће тек јаз бити између неразвијених и развијених дијелова Србије..

Држава може нпр. да у тим неразвијеним и опустјелим селима и мјестима додјељује породицама куће, земљу, бесплатно или под повољнијим условима, да стимулише свим расположивим мјерама повратак становништва у села, оснивање и развој породица и породичних домаћинстава. Вријеме у којем живимо-ери развоја нових технологија, интернета, друштвених мрежа..., посебно погодује развоју државних стратегија у смислу репозиционирања и усмјеравања развоја из градова ка селима, односно неразвијеним и запуштјелим крајевима Србије. Потребно је **мапирати** адекватна насеља, округе, крајеве који би се по дефинисаним критеријумима издвојили за потребе оснивања породичних зона.

Потребно је што прије кренути у имплементацију ПИЛОТ ПРОЈЕКТА “ПОРОДИЧНА ЗОНА” на једној локацији како би се након одређених мјерења и показатеља приступило изради и имплементацији коначног рјешења за територију Србије.

Проматрајући дневно-политичка дешавања, стиче се утисак да је у БиХ и Србији потпуна замјена теза и дефокусираност са правих и суштинских проблема и питања! А суштинско питање је како сачувати и развијати породицу као најважнији стуб народа, друштва и државе!

У том смислу будите сложни, храбри, истрајни и безкомпромисни, јер само тако можемо доћи до циља!!!

Дакле, схватите овај наш приједлог само као наш мали прилог могућих рјешења, то је само идеја која ако прође одређене дискусије и филтере, тек треба да се развија, моделира кроз квалитетне законе, стратегије, мјере, пројекте итд.

Желим вам успјешан рад, Божији благослов и благослов Светога Саве на свима нама, јер посла је пуно а времена мало!

Хвала!